

تله‌هایی که پیش پای رئیسی و دولت اوست

در سال‌های نه‌چندان دور انتقاد از رییس‌جمهور به‌شدت مذموم بود و کسی را یارای نقد ولو دلسوزانه دولت نبود چراکه کسانی بودند که مدام بر طبل این باور غلط می‌کوبیدند که دشمن هاشمی دشمن پیغمبر است. سال‌ها بعد دوباره برخی از چهره‌ها دولت احمدی‌نژاد را دولت امام زمان (ع) و توصیه‌شده می‌نامیدند و رییس‌جمهور نیز خود را در هاله‌ای از نور می‌دید و حتی یارانه‌های نقدی را مقدس می‌شمرد. این باورسازی‌ها در منابر جمعه نیز از جایگاه ویژه‌ای برخوردار بود. حال زرمه‌هایی از این دست از سوی نزدیکان رییس‌جمهور منتخب تحت عنوان سید اولاد پیغمبر (ص) به گوش می‌رسد که لازم است رییس‌جمهور منتخب در تبعیت از مشی بنیانگذار جمهوری اسلامی مقابل اینگونه مقدس‌سازی‌ها بایستد.

به گزارش خبرنگاران جامعه گزارش خبر، قطار انتخابات در ایستگاه ۲۸ خرداد ایستاد و مطابق پیش‌بینی‌ها سید ابراهیم رئیسی را روانه پاستور کرد. مسائل مهم این انتخابات که آنها را تحت عنوان تله‌ها بیان می‌کنم عبارتند از:

۱- تله مسائل حل نشده: مطابق نظر جامعه‌شناسان هر کشوری معمولاً با چند مساله حاد حل نشده روبه‌روست نه با تعداد بی‌شمار. دولتمردان سعی‌شان بر آن است آنها را در دستور کار قرار داده در اسرع وقت حل کرده، از مزمن شدن آنها جلوگیری نمایند. اما مروری بر مسائل در ایران، ما را به فهرستی طویل می‌رساند که آفتی برای حل آنها در اذهان مردم و صاحب‌نظران متصور نیست.

در ایران، ما در تمام حوزه‌های کلیدی با مسائل حل نشده روبه‌رو هستیم در حوزه رسانه مساله فیلترینگ؛ در حوزه اندیشه، مساله کتاب، مطبوعات و سانسور؛ در حوزه هنر مساله موسیقی به خصوص موسیقی زیرزمینی؛ در حوزه ورزش مساله زنان، به ویژه دوچرخه سواری و ورزشگاه زنان؛ در حوزه آموزش و پرورش مساله انگیزش معلمان؛ در حوزه آموزش عالی بحران مدرک‌گرایی، مدارک تقلبی و کیفیت مدارک؛ در حوزه سیاست خارجی مساله برجام، رابطه ایران و غرب و روابط با همسایگان؛ در حوزه اجتماعی مساله اقلیت‌های دینی؛ در حوزه حقوق بشر مساله ناراضیان سیاسی و اقلیت‌های خاص؛ در حوزه اجتماعی و جامعه مساله احزاب و مردمسالاری حقیقی؛ و بسیاری مسائل دیگر در این لیست جای می‌گیرند.

۲- تله ابرچالش‌ها: مدت‌هاست که دولت (به معنی عام و حاکمیتی آن) در ایران درگیر ابرچالش‌ها است. ابرچالش‌ها آنهایی هستند که حل آنها از عهده یک قوه بلکه گاهی انجام آن از عهده یک کشور خارج و مستلزم همکاری ملی و حتی در عرصه بین‌المللی است. ابرچالش‌ها اگر حل نشوند مشروعیت و مقبولیت نظام را به چالش می‌کشند. به تعدادی ابرچالش اشاره می‌کنم. مثلاً در حوزه نسل جوان، فرهنگ و خانواده، مساله هویت؛ در حوزه اقتصاد اجتماعی مساله معیشت، اشتغال؛ در حوزه حاکمیت مساله تباین و شکاف نیازها و خواسته‌های دولت-ملت، فساد تقریباً فراگیر، و سیستم ناکارآمد ساز نیروی انسانی؛ در حوزه محیط زیست مساله آب، فرونشست اراضی، گرمایش شدیدتر زمین در ایران، روند درحال انقراض جنگل‌ها، مراتع، جانوران، ذخایر ژنتیکی؛ در حوزه اقتصاد مساله ارز، تورم، نقدینگی، پایه پولی، ارزش پول ملی، اختاپوس اقتصاد دولتی، صندوق در معرض خطر تامین اجتماعی، خطر تعطیلی کارخانجات؛ در حوزه‌های مغزافزایی مساله امید، باورهای تحریف شده؛ در حوزه دولت، انتخاب دولت و دولتمردان کارآمد در ساختار ناکارآمد؛ در حوزه دموکراسی، مردمسالاری معیوب و منهای احزاب. حتماً ابرچالش‌های دیگری قابل احصا است.

۳- تله هیجانانگیز: از نگاه روانشناسی دو نوع پردازش درباره افراد، رویدادها و محیط وجود دارد. پردازش عقلانی در برابر پردازش هیجان‌مدار. اول پردازش شناختی (عقلانی) است، که مبتنی بر داده‌های درست، حقایق و تجارب است، در این نوع پردازش، تمرکز روی حقیقت و دستیابی بدان مهم است. کشف حقیقت کوشش بسیار می‌طلبد و رمز نمی‌شناسد تا آنجا که کشف حقیقت حتی از زبان و منابع غیرخودی باشد، خدا هم به انسان‌های هدایت شده پاداش و مژده می‌دهد که همه سخن‌ها را می‌شنوند اما بهترین آن را انتخاب می‌کنند.

دوم پردازش هیجانی است که بر احساسات و عواطف استوار است، در این پردازش افراد از ورود به حیطه کشف حقایق خودداری می‌کنند چراکه کشف حقیقت باورهای آنها را به هم می‌ریزد و آنان را دچار اضطراب می‌کند، پس چه کاری بهتر از پرهیز. در این پردازش، حقیقت به شرطی خوب است که منحصر از زبان ما و دوستان ما باشد و هیجانانگیز ما را ارضا کند و لاغیر. البته آنچه مطلوب‌تر است پردازش شناختی است نه پردازش هیجانی. برای سیاستمداران هیجانگرا (که تعداد آنها کم هم نیست)، نقش عقلانیت در تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری‌های کوچک و بزرگ کم فروغ است.

۴- تله دفاع از خود: وقتی فردی دچار تعارض، تناقض و تضاد در اهداف می‌شود در گام اول تعادل درونی‌اش بهم می‌ریزد و گرفتار اضطراب و استرس می‌شود و برای خلاصی از آنها دست به دفاع می‌زند تا از اضطراب رهایی یابد. در دفاع نقش تحریف حقایق پررنگ است. وقتی مکانیسم دفاعی راه می‌افتد برای مدت کوتاهی هم که شده اضطراب فرد فرو می‌کاهد و وی را به آرامش می‌رساند و این برای دفاع‌کننده مطلوب است.

نظریه اسناد می‌گوید افراد ناکارآمد همواره موفقیت را از آن خود و ناکامی را متعلق به دیگران می‌دانند. امری که در کشور ما به فراوانی رایج است. با کمی توجه هرکس به راحتی می‌تواند مثال‌های فراوانی از این رفتارهای دفاعی بیابد. در سال‌های پس از انقلاب و به ویژه در چند سال اخیر اینگونه رفتارها به وفور دیده شده و می‌شود و مختص اصولگرایان و اصلاح‌طلبان نیست.

همگان بدان چنگ می‌زنند. تا به حال ناکامی‌ها به دشمن و رقیب فرافکنی می‌شده است. حال با انتخابات ریاست‌جمهوری سیزدهم همه قوا یکپارچه شدند دیگر حسن روحانی و به زعم آنان لیبرال‌ها نیستند که ناکارآمدی‌ها به حساب آنان واریز شود گرچه هنوز با وجود دشمن فرافکنی ناکارآمدی‌ها می‌تواند ادامه داشته باشد. تله قدرتمندی که می‌تواند فریب بزرگی را به بار آورد و شکست سنگینی را بیافریند آنگونه که اصلاح‌طلبان در این انتخابات متحمل گردیدند.

۵- تله تندروری: در جامعه دینی و حتی روشنفکری ما گروه‌های افراطی و تندرو حیات قدرتمندی دارند. اگرچه کلام الهی به صراحت پرچمدار آزادی تفکر و اندیشه است به مومنان بشارت داده است که بهترین‌ها را برگزینند و دین اجباری و اکراهی اکیدا نفي شده است اما هم برداشت تندروانه در قرائت‌هایی از اسلام وجود دارد و هم افراد و گروه‌های تندرو که آشکارا رفتار پرخاشگرانه اعم از کلامی و فیزیکی ابراز می‌دارند.

اساساً تندروری یک پردازش به‌شدت هیجانی است که دستمایه آن تحریف و پیامد آن اضطراب اجتماعی و استرس در جامعه است. امید است رییس‌جمهور منتخب در بستر همسویی و یکپارچگی نهادهای حاکمیتی این معضل را از پیش پای بردارند.

۶- تله ایران‌گریزی و فرار مغزها: حقیقت تلخ این است که ایران پس از انقلاب با سرمایه ملی مردم ایران به‌طور شتابنده‌ای در حال تولید نیروی انسانی کارآمد برای کشورهای غربی به ویژه آمریکا، کانادا، استرالیا، و اروپا و اخیراً ترکیه است. آمار رو به تزاید مهاجرت و ترک سرزمین مادری به واقع

نگران‌کننده است؛ آماري که مطابق برخي تخمين‌ها به ۳.۵ الي ۴ ميليون نفر مي‌رسد. برخي نيز تا ۷ ميليون برآورد کرده‌اند. براي هر نيروي کارآمد ده‌ها هزار دلار توسط دولت ايران هزينه مي‌شود و دست آخر اينها با قلبي شکسته اما با اشتياق ترك وطن کرده، راهي کشورهاي مقصد مي‌شوند تا به خدمت توسعه‌يافتگي بيش از بيش آنان درآيند. در حالي که ملت ايران به شدت به خدمات‌شان نیازمند اما محروم از خدمات آنان است. شوربختانه بايد گفت روند حوادث به گونه‌اي است که اکثريت بزرگي از هموطنان در فکر جلای وطن هستند و با کمال تأسف برخي نيز به آن دامن مي‌زنند. اگر جمعيت مهاجر ايران را ۴ ميليون فرض کنيم جمعيت آنان از ۶۰ کشور عضو سازمان ملل بيشتر است.

۷- تله سوگيري‌ها: در روانشناسي اجتماعي به طور نامحسوس از پيوستاري صحبت مي‌شود که شامل تفکر قالبی-پيشداوري-سوگيري-تبعيض است. قصه از اين قرار است که وقتي فرد دچار تفکر قالبی مي‌شود دست به پيشداوري مي‌زند که جانمايه قضاوت نادرست است، آنگاه که فرد آلوده به پيشداوري شود باورهاي تحريف شده در ذهن وي شکل مي‌گيرد که امري شناختي و پاي است.

فرد در اين شرايط دچار سوگيري شناختي مي‌شود. نهايتا اينکه هرکس که دچار سوگيري شود به سهولت تبعيض روا مي‌دارد و اين خود آغازگر رفتارهاي پرخاشگرانه در روابط بين فردي است. به سپهر سياسي ايران بنگريد مي‌بينيد که اين پيوستار معيوب حاکميت بلامنازع دارد. مردم و سياسيون گرفتار تله معيوب سوگيري هستند.

۸- تله مقدس‌سازي از چهره‌ها: در سال‌هاي نه‌چندان دور انتقاد از رييس‌جمهور به شدت مذموم بود و کسي را ياراي نقد ولو دلسوزانه دولت نبود چراکه کساني بودند که مدام بر طبل اين باور غلط مي‌کوبيدند که دشمن هاشمي دشمن پيغمبر است. سال‌ها بعد دوباره برخي از چهره‌ها دولت احمدی‌نژاد را دولت امام زمان(ع) و توصيه شده مي‌ناميدند و رييس دولت نيز خود را در هاله‌اي از نور مي‌ديد و حتي يارانه‌هاي نقدي را مقدس مي‌شمرد.

اين باورسازي‌ها در منابر جمعه نيز از جاياگاه ويژه‌اي برخوردار بود. حال زمزمه‌هايي از اين دست از سوي نزديکان رييس دولت منتخب تحت عنوان سيد اولاد پيغمبر(ص) به گوش مي‌رسد که لازم است رييس‌جمهور منتخب در تبعيت از مشي بنیانگذار جمهوري اسلامي مقابل اينگونه مقدس‌سازي‌ها بایستد که اگر چنين نکند تتمه اعتقادات ديني مردم نيز در اين آشفته بازار سياست به ثمن بخش به تاراج خواهد رفت.

۹- در خاتمه بايد تاکيد کنم رييس‌جمهور منتخب خود را در معرض مطالبات سنگين ملت و تاريخ قرار داده است. اينک بر همگان است تا به دور از گرايشات جناحي براي رفاه و نجات کشور و ملت به ايشان ياري رسانند. چراکه حقيقت اين است هريك از اين تله‌ها به تنهائي مي‌تواند دولت‌ها را از پاي درآورد، چه رسد به اينکه همه اين تله‌ها هم اينک پيش پاي رييسي و دولت اوست.